

021.6:311.2

A HÁLÓZAT 1960.ÉVI STATISZTIKAI ADATSZOLGÁLTATÁSÁNAK TANULSÁGAI

Szabolcska Ferenc - Balázs Sándor

A termelési hálózathoz tartozó műszaki könyvtárak ellenőrzésének egyik fontos eszköze a munkájuk legfontosabb számszerű eredményeit tartalmazó éves statisztikai jelentések begyűjtése, összesítése és elemző értékelése. Ezt a munkát első ízben a Kultúrügy Minisztérium statisztikai osztálya végezte el a könyvtárak 1957. évi munkájára vonatkozóan, majd egy évi szünet után az OMK vette át ezt a feladatot. Ettől az időponttól fogva rendszeressé vált az évi statisztikai adatszolgáltatás követelménye a műszaki könyvtárak számára, másrészt ezeknek az adatoknak feldolgozása és értékelése a hálózati központ részére.

Közel ezer műszaki könyvtár adatainak különböző szempontok szerinti csoportosítása és összesítése igen nagy munkát jelent, annál is inkább, mivel a hálózat fejlődésével párhuzamosan a számadatok elemző értékelését lehetőleg mindig gyorsan és egyre több adatcsoportra vonatkozóan kell elvégezni. A növekvő feladatok és nehézségek az OMK módszertani osztályát arra késztették, hogy rátérjen a begyűjtött hálózati statisztikai adatok gépi feldolgozására.

Gépi feldolgozás

A többszempon্তু és gyorsabb összesítéseket lehetővé tevő gépi feldolgozás alkalmazásának gondolata már 1960-ban felmerült a műszaki termelési könyvtári hálózatban. Az OMK módszertani osztálya éppen ezért az elmúlt nyáron kapcsolatba lépett a KSH Ügyvitelgépesítési és Szervezési Vállalatával, és a lehetőségek számbavétele után - két külső szakember bevonásával - a gépi feldolgozás követelményeinek megfelelően átdolgozta a könyvtárak részére szóló régi statisztikai

úrlapot. Az átdolgozásnál az adatokat úgy kellett csoportosítani, hogy azok egységes csoportokban legyenek átvihetők a megfelelő Hollerith kártyák - ra, és hogy azokon világosan kiemelkedjenek a lyukasztásra kerülő tételek.

III.2. A könyvtár forgalma 1960-ban

Könyv	helyben olvasott kötetek	110
	kölcsönzött kötetek	5250
Folyóirat	helyben olvasott egységek	560
	kölcsönzött egységek	2600
Egyéb dokumentumok	helyben olvasott egységek	430
	kölcsönzött egységek	924
ÖSSZESEN		9874

1.sz. ábra

Részlet az Általános Géptervező Iroda /ÁGTI/ által beküldött 1960. évi statisztikai jelentésből

Az új kérdőíven öt főcsoportban 111 kérdésre kellett az adatszolgáltató könyvtáraknak választ adniok. /Szemben az 1957. évi 76 és az 1959. évi 87 kérdéssel./ A megadott számszerű válaszokat a már említett vállalat - a részére elkészített kártyatervek alapján - könyvtáranként öt Hollerith kártyára vitte át, a megfelelő számjegyek és kódjelek lyukasztásával. Az ily módon elkészített kártyákat azután a vállalat megfelelő gépei összesítették az előre meghatározott és kidolgozott szempontok szerint.

- Hány rendszeres mérnök, technikus olvasója volt a Könyvtári Minisztériumhoz tartozó üzemek műszaki könyvtárainak egy év alatt?
- Milyen forgalmat bonyolítottak le a Győr-Sopron megye területén található műszaki könyvtárak a beszámolási időszakban?
- Milyen összeget költöttek a budapesti VIII. kerületi tervező- és kutatóintézetek műszaki könyvtárak 1960-ban fordítások és fordításmásolatok beszerzésére? stb. stb./

A KSH Ügyvitelgépésítési és Szervezési Vállalat az adatok összesítését a megadott szempontok szerinti bontásban készítette el, két példányban. Ezzel lehetővé vált, hogy az összesítések egy példány az ONK-ban maradjon, a másolati példányokat pedig egyrészt az illetékes alközpontok, másrészt az illetékes megyei vagy budapesti kerületi tanácsnak küldjük meg tájékoztatás végett. /Az alközpontok és a tanácsok a kapott összesítéseket tovább elemezhetik./

Könyvtári forgalom						Összesen
Könyv		Polyóirat		Egyéb		
Helyben olv.	Kölcsönzött	Helyben olv.	Kölcsönzött	Helyben olv.	Kölcsönzött	
1192	5546	1243	6035	556	2898	20470
1250	1997	4139	5515	1034	924	14859
2442*	10543*	5362*	11550*	1590*	3822*	35329*

3.sz. ábra

A KGM Műszeripari Igazgatósághoz tartozó könyvtárak gépi uton összesített forgalmi adatai

1. Üzemi könyvtárak
2. Kutatóintézeti könyvtárak
3. Összesen

Természetesen nem célunk most a begyűjtött és összesített adatok teljes ismertetése vagy az összes adatcsoportok viszonyítása és elemzése. Az alábbiakban csak néhány, a hálózat munkájára legjellemzőbb számadatot kívánunk bizonyos magyarázatokkal olvasóink elé tárni.

919 könyvtár

Az 1959. évi 903 könyvtárral szemben az elmúlt évre vonatkozóan 919 vállalati műszaki könyvtár küldte be jelentését. A hálózaton belüli statisztikai fegyelem további javulását igazolja még az is, hogy a legtöbb könyvtáros pontosan betartotta a megadott beküldési határidőt, és ezzel is elősegítette a központ feldolgozó munkáját.

A beérkezett jelentésekből megállapítható, hogy 1960-ban tovább nőtt a hálózat dolgozóinak száma. A jelentést küldött 919 könyvtárban az elmúlt évben

201	főfoglalkozású műszaki könyvtáros
50	" " dokumentalista
91	" " fordító és
47	" egyéb beosztott, valamint
817	nem főfoglalkozású műszaki könyvtáros

azaz összesen 1216 munkatárs dolgozott. /Az 1959. évi 210 főfoglalkozású és 838 mellékfoglalkozású könyvtárossal szemben ez kerekén 16 százalékos emelkedést jelent, de még mindig nem érte el a kívánt szintet./

Az állomány alakulása

A hálózat könyvtárainak összállománya 1960-ban közel 18 százalékkal nőtt. Legnagyobb mértékben a szabadalom, szabványállomány /59 %/, legkisebb mértékben a könyvállomány /10 %/ bővült.

	1959	1960
könyv /kötet/	1 368 799	1 499 607
folyóirat /kötet/	201 634	258 603
szabadalmi leírás		179 913
szabvány	305 002	317 903
fordítás, fordítás-másolat	180 862	254 794
prospektus	65 308	76 907
egyéb dokumentum	75 508	100 163
Összesen	2 203 113	2 687 890

4.sz. ábra

A hálózat könyvtárainak összállománya

Az állomány összetételében egyre nagyobb szerephez jutnak a nem hagyományos könyv- és folyóiratszerű dokumentumok. Ezeknek szervezett gyűjtése és feldolgozása a hálózat egyik legfontosabb módszertani kérdése.

A forgalom 1960-ban

A statisztikai jelentést küldött vállalatok összdolgozóinak és könyvtáraik állandó olvasóinak aránya az elmúlt években az alábbiak szerint alakult:

összdolgozók száma	1959-ben:	997 847
	1960-ban:	992 975
állandó olvasók száma	1959-ben:	82 640
	1960-ban:	88 934

A statisztikai összesítés most már az olvasók rétegződésére is kiterjedt. Ezek szerint a könyvtárak rendszeres olvasóinak megoszlása a következő:

műszakiak száma összesen:	104 105,	ebből állandó olvasó:	53 931
fizikai dolgozók	" : 704 772,	" " "	: 22 151
egyéb dolgozók	" : 148 701,	" " "	: 12 852

Az olvasók egy év alatt összesen 1 617 751 könyvtári egységet tanulmányoztak a könyvtárakban, ill. a könyvtárakból, ami az összátlomány 63 %-a.

	helyben	kölcsön	összesen
könyv	177 785	443 867	621 652
folyóirat	364 985	513 754	878 739
egyéb dok.	52 274	65 086	117 360
Összesen	595 044	1 021 707	1 617 751

5.sz. táblázat

A könyvtári állomány forgalma

A dokumentáció szolgáltatásai

A hálózat könyvtáraiban folyó dokumentációs munka legfontosabb

feladata továbbra is a központi és alközponti szolgáltatások terjesztése. Ezen a téren könyvtáraink még korántsem használják ki a lehetőségeket. Ezt bizonyítja, hogy az ONK dokumentációs szolgáltatásait csak 18 642 vállalati olvasó tanulmányozza rendszeresen, az alközpontokét 12 570, a házilag készített vállalati kiadványokat pedig 26 628.

Megnőtt a vállalatok által házilag elkészített irodalomkutató-sok /bibliográfiák/ száma is. 1960-ban a vállalatokban összesen 1438 irodalomkutatót végeztek, együttesen 41 247 adattal, ami azt is mutatja, hogy egy-egy bibliográfia már 30-40 irodalmi adatot tartalmaz.

A hálózatban egy év alatt megkésztetődött a dokumentalisták és könyvtárosok által készített címfordítások száma:

az 1959. évi 98 ezerrel
1960-ban 172 ezerre nőtt.

Ez azt mutatja, hogy a vállalatban belül a tájékoztatásnak inkább ez a gyorsabb formája fejlődik, míg a referátumok készítése továbbra is elsőrendű központi feladatként szerepel.

A vállalatoknál készített fordítások oldalszáma 1960-ban az 1959. évi 175 ezer oldalról

294 ezer oldalra nőtt. Ezzel ma már eljutottunk ahhoz a határhoz, ahol már nem a fordítások emelése látszik a legfontosabb feladatnak, hanem a fordításra kijelölt szövegek alaposabb megválogatása.

- . -

A műszaki könyvtárakra mind nagyobb és nagyobb feladatok várnak a műszaki fejlesztés és a második ötéves terv célkitűzéseinek segítése terén. A hálózat statisztikai adatainak összesítése általában azt igazolja, hogy könyvtáraink ennek megfelelően az elmúlt évben tovább fokozták, és javították munkájukat, és ma már valóban elérkeztek ahhoz a színvonalhoz, amikor - egyéb feltételek /létszám, helyiség stb./ biztosítása után - a vállalatok többségénél átalakulhatnak a műszaki tájékoztatás hathatós szerveivé.

- . . -

Szabolcska, F. - Balázs, S.: Work of industrial libraries in statistical figures in 1960.

The Hungarian Central Technical Library and Documentation Centre /OMK/ yearly collects, sums up and evaluates the statistical reports of the industrial libraries. This year - for the first time - summing up was made by means of Hollerith cards and machines, thus cross-analysis became easier.

According to statistical figures in 1960 there were 919 industrial libraries in Hungary, in the various factories, research- and planning institutions and other organisations. Their stock /excluding that of the OMK/ consists of about 2 700 000 library units /volumes of books and periodicals, patents, standards, translations, trade catalogues and other documents/.

Within these libraries there are working 389 full time librarians, documentalists and translators and 827 part time librarians. As the result of their work 52 % of the engineers and technicians in industry study regularly the technical literature and 25 % the services of technical documentation. 294 000 pages of translations and bibliographies /with 41 000 entries/ were also made in the network during 1960.

- + + -